

СТРУКТУРА ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

За останні роки суттєві зміни відбулися як у можливостях фінансування інвестицій підприємств, так і в їхньому спрямуванні. Безпосередньо інвестиційні проблеми підприємств харчової промисловості розглядаються у дослідженнях П. Борщевського, Л. Дейнеко, С. Дусановського, А. Заїнчковського, Д. Крисанова й ін. Проте специфіка сучасної стадії формування ринкових відносин в Україні зумовлює необхідність подальших досліджень вирішення проблеми фінансування інвестиційного процесу на підприємствах харчової промисловості. З огляду на це у статті за мету поставлено провести аналіз структури фінансування інвестицій підприємств харчового сектору, виявити тенденції її зміни. Визначення системи факторів, під впливом яких здійснюється фінансування інвестиційного процесу підприємств харчової промисловості послужить базою для подальшої розробки пропозицій щодо покращення фінансового забезпечення інвестицій харчових підприємств. У дослідженні використано методи: структурних динамічних зрушень, статистичних групувань та узагальнень – при проведенні аналізу стану, структури і тенденцій фінансування інвестиційного процесу підприємств, графічний – для наочної ілюстрації досліджуваних змін у фінансуванні інвестицій.

Інвестиційний процес може здійснюватися з використанням різних джерел: власних, позичених, залучених. Більшість науковців дотримується саме такого поділу. Найбільш широко склад джерел формування інвестиційних ресурсів наведено В. Я. Шевчуком, П. С. Рогожиним [1:27]. До власних джерел належать: частина чистого прибутку, націлювана на виробничий розвиток; амортизаційні відрахування; страхова сума відшкодування збитків, викликаних втратою майна; раніше здійснені довготермінові фінансові вкладення, термін погашення яких минає в поточному періоді; реінвестована шляхом продажу частини основних фондів; іммобілізована в інвестиції частина надмірних оборотних засобів. Очевидно, що головну роль тут (у власних джерелах) відіграють прибуток й амортизаційні відрахування. До складу позичених джерел входять: кредити банків та інших кредитних інститутів; емісії облігацій компанії; цільовий державний кредит, спрямований на конкретний вид інвестування; податковий інвестиційний кредит; інвестиційний лізинг (довготермінова форма оренди машин та обладнання); інвестиційний селенг (передача власниками прав на використання майна за визначену плату). До складу залучених джерел належать: емісія акцій компанії; емісія інвестиційних сертифікатів (інвестиційних фондів і компаній); внесок сторонніх вітчизняних та зарубіжних інвесторів до статутного фонду. В Законі України „Про інвестиційну діяльність” [2] окремо виділено ще бюджетні інвестиційні асигнування і бюджетні та благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств, громадян. Ці джерела можна зарахувати до залучених. При формуванні інвестиційного процесу й ефективному управлінні ним підприємству потрібно оптимізувати структуру джерел формування інвестиційних ресурсів.

Слід зазначити, що розподіл інвестиційних ресурсів на той чи інший напрямок відтворення основних фондів залежить від багатьох факторів як мікрорівня, так і макрорівня. На рішення підприємства впливають, перш за все, такі фактори: наявність вільних фінансових ресурсів, технічні характеристики активної частини основних фондів, вибрана довготермінова програма стратегічного розвитку підприємства, структура ринків збуту продукції і т. ін.

Проведені дослідження показали, що за період з 1999 по 2002 рр. певних змін зазнала структура фінансування інвестиційного процесу підприємств харчової промисловості Тернопільської області (аналіз проведено по 9-ти підприємствах). Власні кошти підприємств продовжують відігравати основну роль в інвестуванні, їх питома вага серед усіх джерел фінансування в середньому за останніх 4 роки становила 76,9 % (див. табл.1). Фінансування відтворювальних процесів з боку держави практично нема. За рахунок кредитів банків та інших позичок було профінансовано лише 2,2 % інвестицій, що свідчить про високу вартість позичкового капіталу.

Таблиця 1. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування для групи досліджуваних підприємств

	1999 р.	2000 р.	2001 р.	2002 р.	У середньому за 4 роки
Всього інвестицій в основний капітал	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
У т. ч. за:					
кошти держбюджету	—	—	1,2	—	0,5
кошти місцевих бюджетів	—	—	—	—	—
власні кошти підприємств	93,9	89,7	69,6	74,5	76,9
кредити банків та інші позики	—	3,1	2,7	1,3	2,2
кошти іноземних інвесторів	6,1	7,2	17,8	19,6	15,4
інші джерела фінансування	—	—	8,7	4,6	5,0

З огляду на це варто проаналізувати статистичні дані щодо відсоткових ставок за кредит, які встановлювали комерційні банки і Національний банк України (табл. 2.). Встановлена кредитними банками ціна довготермінових позичок для більшості промислових підприємств була дуже високою. При такій ціні

кредитних коштів їх можна брати майже виключно на короткотермінові операції. Вжиття у 2001 – 2002 рр. рішучих заходів щодо зниження облікової ставки НБУ (у 2002 р. до 7 %) поки що не дало, як свідчать дані табл. 1, відчутного розширення масштабів інвестиційного кредитування. Кредитні ставки комерційних банків все ще занадто високі для підприємств. Умови отримання кредиту дуже жорсткі. Отже, проблема створення в нашій державі сприятливих організаційно-економічних умов для розширення меж довготермінового кредитування і підвищення його ефективності залишається однією з найбільш актуальних проблем економічної теорії і господарської практики.

Таблиця 2. Рівень відсоткових ставок за кредити, які надавали банки України у 1998–2002 рр.*

Показники	Роки				
	1998	1999	2000	2001	2002
Облікова ставка НБУ(середньозважена):					
- встановлена	61,6	50,0	30,6	19,7	9,5
- фактична	52,7	44,0	29,6	20,2	9,2
Відсоткові ставки комерційних банків:					
- за кредитами	54,5	53,4	40,3	31,9	24,8
- за депозитами	22,3	20,7	13,5	11,2	7,8

* Джерело: <http://www.bank.gov.ua>

Серед позитивних зрушень слід вказати на використання харчовими підприємствами нових джерел фінансування, зокрема лізингу. Частка таких джерел фінансування становила 5,0 %. Товарні форми кредиту – лізингові і вексельні операції – на сучасному етапі в Україні ще не набули належного розвитку. Водночас, у країнах з розвинутою ринковою економікою вони досягли значних масштабів і відіграють важливу роль в інвестиційному процесі. Так, лізинг у загальному обсязі інвестицій займає друге місце у світовій практиці після банківських кредитів. У розвинутих країнах він дає до 30 % і більше сукупних інвестицій у машини й обладнання. З 1999 по 2002 рр. можна простежити постійне зростання частки коштів іноземних інвесторів: вона збільшилася від 6,1 до 19,6 %, і в середньому за 4 роки становила 15,4 %. Для наочності структуру інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування для групи досліджуваних підприємств подано на рис. 2.

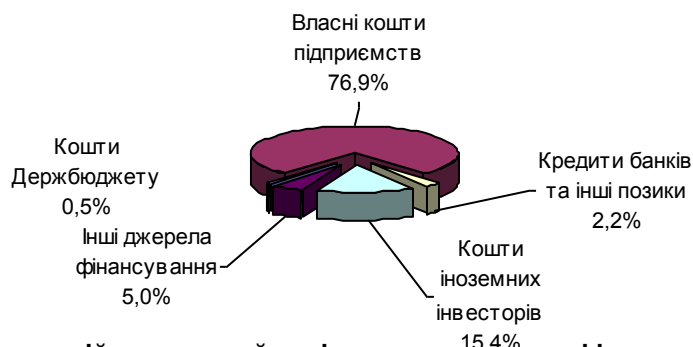

Рис. 2. Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування для групи досліджуваних підприємств

Таким чином, проведені дослідження дають змогу зробити висновок, що в умовах згортання державних програм фінансування інвестиційних проектів, дорожнечі і недоступності банківських кредитів особливого значення набувають власні джерела фінансування інвестицій, основними з яких є нерозподілений прибуток і амортизаційні відрахування. Слід відзначити, що можливості підприємств харчової промисловості акумулювати власні інвестиційні ресурси обмежує надмірне вилучення каналами податкової системи прибутку та інших ресурсів простого й розширеного відтворення. Тому необхідно трансформувати податкову систему так, щоб вона стимулювала економічний розвиток і забезпечувала створення сприятливого інвестиційного та виробничого клімату. Послаблення податкового тиску дасть змогу підприємствам заробити власні ресурси для подальшого розвитку.

Сучасний стан фінансування інвестиційного процесу на підприємствах харчової промисловості значною мірою зумовлений податковою та фінансово-кредитною політикою уряду, загальним станом економіки, політичною ситуацією в країні, рівнем інфляції та іншими чинниками. Отже, вдосконалення податкового законодавства, збереження позитивних тенденцій у фінансово-кредитній політиці (на сучасному етапі досягнуто певних успіхів у стабілізації гривні, зменшенні відсоткових ставок), стабілізація умов діяльності підприємств сприятимуть поліпшенню фінансування інвестиційного процесу підприємств харчової промисловості.

Література

1. Шевчук В. Я., Рогожин П. С. Основи інвестиційної діяльності. – К.: Генеза, 1997. – 384 с. 2. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991р.// Електрон. б-ка “Юрист-плюс”. – К.: ЦКТ, 2000. 3. Крисанов Д. Ф. Економічні і екологічні проблеми розвитку харчової промисловості України. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2002. – 247 с. 4. Економіка підприємств харчової промисловості / За ред. А. О. Заїнчовського. – К.: Урожай, 1998. – 272 с.

Анотація

У статті досліджено структуру фінансування інвестиційного процесу на підприємствах харчової промисловості Тернопільської області.

Annotation

The structure of financing of the investment process on the enterprises of food industry in Ternopil region is research in this article.